

MARIO KOVAČ

Inventura desetljeća

KREŽINI DANI U OSIJEKU 2020.

Devedesete u hrvatskoj dramskoj književnosti i kazalištu (prvi dio)

KREŽINI DANI U OSIJEKU 2021.

Devedesete u hrvatskoj dramskoj književnosti i kazalištu (drugi dio)

HAZU, HNK Osijek, Filozofski fakultet Osijek 2021. (prvi dio), 2022. (drugi dio)

Devedesete godine prošloga stoljeća, ujedno i posljednje desetljeće prošloga tisućljeća, bile su razdoblje velikih političkih promjena i događanja te ponovnog uspostavljanja hrvatske samostalnosti, što je kao posljedicu imalo i potpunu promjenu paradigme funkcioniranja svih aspekata ljudskoga djelovanja, pa tako i kazališne umjetnosti. Te su promjene bile tako kompleksne i sveobuhvatne da su im organizatori teatrološke manifestacije *Krežini dani* u Osijeku posvetili čak dvije manifestacije zaredom, pravilno procijenivši da im jedna jednostavno ne bi bila dovoljna.

Urednica Martina Petranović našla se pred zadaćom dostojnom Heraklovih mitskih zadataka, da unutar tih dvaju zbornika obradi, uskladi te posloži na gotovo 800 stranica (svaki zbornik

ima tek nešto malo manje od 400 stranica) više desetaka eseja, osvrti, kritika i ostalih tekstova koji uistinu detaljno „češljaju“ to prekretničko razdoblje hrvatskog kazališta, ali i države u cjelini. Nakon gotovo pola stoljeća djelovanja u samoupravljačko-socijalističkom sustavu, hrvatsko kazalište se devedesetih godina gotovo preko noći našlo pred potpuno novim izazovima koji su kazalištarce natjerali da se nauče djelovati u izmijenjenim produkcijskim i tržišnim uvjetima, ali i znatno proširenim repertoarnim mogućnostima, što je rezultiralo, između ostalog, bujanjem nezavisne scene i gubitkom monopola velikih nacionalnih i gradskih kuća.

Prvi dio zbornika uvodničarski otvara Pavo Marinković osobnim reminiscencijama u tekstu

(Ne)sretne slučajnosti; no u tematski širok raspon tekstova uvodi nas Iva Hraste Sočo podužim esejom *Uloga nacionalnih kazališta u kontekstu razvoja identiteta nacije*, koji nas smješta u navedeni kontekst. Na toj liniji predstavljanja rada velikih kazališnih kuća nastavljaju se i doprinosi Dubravke Crnojević Carić, Marijana Varjačića, Ivana Boškovića, Ivana Trojana, Roberta Raponje, Ane Gospić Županović i Ane Lederer; oni pišu o repertoarnim i umjetničkim dosegima matičnih kazališta u Osijeku, Varaždinu, Splitu, Puli, Zadru i Zagrebu, obuhvaćajući i tematiku kazališnog upravljanja kao neizbježnu.

Drugi blok tekstova u istom zborniku otvara Boris Senker vrlo iscrpnim tekstom o redateljskim poetikama u devedesetima, a nastavlja Martina Petranović tekstom o izvedbenim prostorima unutar kojih se kazalište poima kao estetička, arhitektonska, sociološka, ekonomska, kulturna i politička činjenica. U sklopu tog bloka koji se bavi kazališnom praksom našli su se i tekstovi koji obuhvaćaju lutkarsko kazalište (Livija Kroflin), plesni teatar (Maja Đurinović) te razne rubne i alternativne izvedbene fenomene, od kojih valja istaknuti tekst Suzane Marjanić o performansima Toma Gotovca, osvrt Agate Juniku na rad Montažstroja te tekstove Višnje Kačić Rogošić o Schmrtz Teatru i Une Bauer o predstavi *Ispovijedi* (1999.). Navedeni tekstovi daju uvid i u „druge devedesete“, one koje su bile skrivene oku prosječnoga kazališnog gledatelja i gotovo nevidljive u medijskom prostoru, a ipak su rezultirale mnogim zanimljivim projektima te iznjedrile jednu generaciju kazalištaraca.

Treći blok zbornika čine radovi o dramskim tekstovima; otvara ga zajednički tekst Adriane Car Mihec i Ive Rosande Žigo *Drama i kazalište u riječkim književnim časopisima*, dok u nastavku tekst Lucije Ljubić pokriva širi raspon časopisne periodike. Viktorija Franić Tomić i Mislav Brumec supotpisuju tekst o utjecaju časopisa *Plima* na hrvatsku dramsku produkciju, a Mirna Sindičić Sabljo koncentrirala se na predstave rađene prema tekstovima Bernard-Marije Koltesa. Taj blok zatvara još jedan supotpisani tekst Kristine Peternai Andrić i Ivane Žužul naslovljen *Nevidljiva*

ekonomija reprezentacije transgresivnih ženskih identiteta u Groznici Ivana Vidića.

Prvi dio zbornika zatvaraju topli portreti glumaca Mladena Budiščaka i Darka Čurde, koje je napisala Mira Muhoberac, kao možda i posljednje objavljene tekstove u prebogatom stvaralačkom životu. Priloge na kraju zbornika u vidu kronologije te popratnih sadržaja *Krležinih dana 2020.* godine potpisuje sama urednica Martina Petranović.

Drugi dio zbornika obuhvaća radove predstavljene godinu dana poslije, uz također vrlo širok raspon tema koje u odnosu na prvi dio zbornika ipak obuhvaćaju uže specijalizirane kazališne fenomene. Svojevrsna poveznica dvaju dijelova je nastavak Senkerova teksta o redateljskim poetikama devedesetih, kao i tekst Ive Hraste Sočo o obilježjima glazbeno-scenskih repertoara nacionalnih festivala u Hrvatskoj u odnosu na društveni kontekst.

Dominantni blok unutar toga dijela zbornika je onaj koji govori o hrvatskoj drami. Otvara ga autorefleksivni tekst Borivoja Radakovića o vlastitim kazališnim izletima; slijede čak dva teksta o dramama Ive Brešana, pri čemu Ana Gospić Županović piše o povijesnim tematikama u njegovim dramama, dok su se Alen Biskupović i Lucija Periš koncentrirali na politički aspekt Brešanovih drama. O devedesetima u karikama „historije“ piše Lada Kaštelan, a Lucija Ljubić svojim tekstom sveobuhvatnije analizira dramsko pismo devedesetih. Anđela Vidović piše o novoj generaciji dramskih autora i autorica koji tematski bježe od tematike nacionalne traume u svoje mikrosvijetove. Taj blok zbornika o dramskim tekstovima zatvaraju Kristina Peternai Andrić osvrtom na prikaz invaliditeta u dramu Mate Matišića *Sinovi umiru prvi* te Martina Petranović tekstom *Praizvedi ili... Od suvremenog hrvatskog dramskog teksta do kazališne izvedbe.*

Tekstovi u nastavku zbornika bave se uže specijaliziranim kazališnim temama, pojedinim dramama i predstavama ili estetikama i repertoarom različitih kazališnih družina ili pojedinaca. Tu bi valjalo istaknuti tekst Nataše Govedić o Teatru EXIT, Igora Tretinjaka o točkama spajanja i razdva-

janja uoči povijesnih prekrajanja na primjerima predstava *Osman* i *Muka svete Margarite*, kao i osvrt Maje Đurinović na baletnu predstavu *Balade* te Višnje Kačić Rogošić na ambijentalno kazalište Splitskog ljeta.

Livija Kroflin nastavila se baviti temama vezanim uz lutkarstvo vrlo vrijednim tekstom o pojavi lutkarske periodike u Hrvata, dok je Ana Lederer iscrpno analizirala dramu Anđelka Vuletića *Andrija Hebrang* u kontekstu političkog kazališta devedesetih. Ponovno nije zapostavljeno ni „rubno“ kazalište o kojem iscrpno pišu Jasna Jasna Žmak, Agata Juniku i Una Bauer u vrlo informativnom eseju *O ispunjavanju praznina, pokazivanju slijepih pjega i stvaranju novih*. Suzana Marjanić dotiče se pak teme lokalnih performerskih scena, koje je iscrpno obradila u svojoj kapitalnoj knjizi o hrvatskom performansu. Taj blok zaključuju tekst Ivane Slunjski o predstavama *Imago* i *Hodač*, retrospektiva modnih diverzija kolektiva Daklelososi iz pera Ljubice Anđelković Džambić i Ive Matije Bitange te, naposljetku, tekst Anamarije Žugić Borić o dramaturgiji glazbe u radu Damira Bartola Indoša te brojnih drugih hrvatskih glazbenika.

U portretima glumaca, Ivan Bošković piše o legendi Josipu Gendi, a Marijan Varjačić o fenomenu Kerekeš. Zbornik zatvara esej Mirne Sindičić Sabljo o problemima (ne)prevođenja dramskih tekstova, ponajprije kroz prizmu prijevoda Moliereovih drama, otvarajući time potencijalne nove teme za nadolazeće zbornike i manifestacije *Krležinih dana*.

Samo ovako taksativno nabrojani eseji, tekstovi i osvrti iz dvaju opsežnih svezaka daju jasan uvid u činjenicu da su zbornici uistinu obilan i, usudio bih se reći, obavezan zalogaj za sve teatrologe i zaljubljenike u kazalište jer u njima mogu pronaći mnogo zanimljivo obrađenih tema. Susret raznovrsnih estetika i etika na stranicama zbornika pružaju za svakoga ponešto pa toplo preporučujem čitanje, uz pohvale urednici na sjajno obavljenom poslu.